

Historiefortelleren

Fra kamp mellom liv og død på operasjonsstuen til toppen av barrikadene i historiens lengste sykehusstreik. Christer Mjåset er nevrokirurg, forfatter og leder av Yngre legers forening.

En venn tror han var et alvorlig barn. Christer Mjåset har visstnok alltid vært seriøs i alt han gjør, enten det er å svømme seg til universitetsplass i USA, bli nevrokirurg eller skrive bøker. Venner beskriver ham som en blanding av konfronterende og omsorgsfull, og analytisk, uten at det er noe snobbete eller jålete ved det. Hans arbeidskapasitet har imponert mange, ikke minst i etterkant av den lengste streiken legene i Norge har vært med på.

– Hvorfor ble du lege?

– Faren min har hatt mye å si for det valget. Jeg begynte på ingeniørstudiet først. I den forbindelse hadde jeg et stipend i USA, men i naturvitenskapen savnet jeg den menneskelige siden. Når man ser en far som trives med det han gjør, påvirker det barna. Både jeg og søsteren min er blitt kirurger.

– Hva med skrivingen?

– Jeg hadde aldri noen klare rollemodeller når det gjelder skriving, men jeg har diktet historier fra jeg var liten. Etter videregående skole savnet jeg det å levere norsk stil og skjønte at skrivingen var noe jeg ville utvikle videre. Jeg vurderte forfatterstudiet, men så ble det mellomfag i litteraturvitenskap på Blindern.

– Hva var det første du skrev?

– Jeg husker stiler fra barne- og ungdomsskolen som lærerne ble litt overrasket over. Jeg merket at jeg kunne formidle noe. – Som hva?

– Jeg skrev en gang om en som rømte fra lavaen i Pompeii. Jeg husker at jeg oppdaget nye måter å bygge opp spenning på med den historien.

– Hva får du ut av å skrive?

– Jeg har en dynamo inni meg som går av seg selv, jeg produserer hele tiden.

– Du skriver alltid på noe?

– Ja. Jeg har alltid vært en iakttagere og observatør. Jeg registrerer, analyserer og fantaserer.

– Hvor stor er sjansen for å komme med i en roman hvis man kjenner deg?

Han ler og lener seg tilbake. – Da skal du være litt ekstra interessant. Nei, det er ikke nødvendigvis personer, mer situasjoner jeg interesserer meg for. Jeg blir kanskje mest inspirert av etiske dilemmaer, inntrykk og følelser.

– Tror du kolleger har følt seg utlevert eller fremvist i sykehusromanen?

– Folk leser nok mer inn i det jeg skriver enn hva som er reelt.

– Du skriver nært når du som nevrokirurg skriver en roman fra en nevrokirurgisk avdeling.

– Ja, i den romanen valgte jeg å bruke en veldig tydelig rollemodell som jeg snakket med på forhånd. Ellers prøvde jeg å dikte opp karakterer.

– Hvor lett er det?

– Det er det jeg driver med. Det blir aldri god litteratur av å kopiere virkeligheten.

«Fagligheten til alt fra lokførere til leger er under press»

Man må legge til en snev av fiksjon. For at et kunstnerisk prosjekt skal bli bra, må man oppnå en helhet. Det tror jeg man vanskelig får til ved bare å dokumentere noe. Dessuten blir boken aldri helt slik jeg tror den skal bli til å begynne med. Man må ha ydmykhet for at historien endrer seg og at det man skriver får sitt eget liv.

Hjernen er alene

– Hvorfor ble du nevrokirurg?

– Hele det nevrokirurgiske faget var tiltrekkende – det mekaniske, det eksistensielle ved det. Det er altopplukkende, og det kreves mye for å bli god. Jeg liker å jobbe med alvorlige tilstander hvor det samtidig er mye godt man kan gjøre.

– Hvordan er det å være ute av faget?

– Det klør i fingrene.

– Hvor lenge kan du være ute?

– Jeg vet ikke. Planen er fortsatt å komme tilbake til Rikshospitalet.

– Kontorlivet i sentrum har ikke fristet mer enn vaktene på sykehuset?

– Det er ofte tilfeldigheter som gjør at man havner i et tillitsverv. Det som var den viktigste drivkraften for meg, er det som skjer i sykehusene i Norge i dag. Det blir ikke lagt til rette for at legene skal få muligheten til å drive med faget sitt på en god måte.

– Hvordan ble du oppmerksom på det?

– Det blir man veldig klar over i en sykehushverdag. Jeg er blitt mer og mer bevisst på det – og frustrert, som mange av mine kolleger – og har valgt å ta til orde for at den faglige stemmen må få mer å si.

– Hvorfor er det blitt sånn?

– Dette skjer overalt i arbeidslivet. Fagligheten til alt fra lokførere til leger er under press. Hele tariffoppgjøret og streiken vi har vært igjennom handler om at legene ikke lenger får definere hva som er forsvarlig og riktig når det gjelder deres egen arbeidshverdag. Det er et alvorlig angrep på praktisering av god medisin.

– Blir du bekymret på fagets vegne?

– Dette er et avgjørende skille når det gjelder kvaliteten på det offentlige norske sykehusvesenet. Jeg frykter at det er starten på et todelt helsevesen.

– Er det så farlig?

– Jeg tror de fleste i Norge ser nytten av å ha et godt offentlig helsetilbud. Man trenger ikke dra veldig langt for å se hva som skjer når de som er bedre stilt, kan kjøpe seg til bedre helsehjelp. Likeverdig helsehjelp til alle er noe vi har vært stolte av her i landet, men skal vi kunne beholde det, må man håndtere fagutøverne annerledes enn man gjør i dag.

– Det er ikke lenge siden det nesten var tabu å si at man ville jobbe privat. Hva er inntrykket ditt nå?

– Tilbakemeldingene jeg får er at kolleger ser for seg andre karrierer dersom dette fortsetter. De orker rett og slett ikke fortsette å jobbe i det offentlige. Denne måten å prate på er et helt nytt fenomen blant leger. Sykehusene har vært under press lenge. Alle grupper av ansatte merker dette. De som har tatt mesteparten av støytten, er de yngre legene.

– Tror du arbeidsgiver er klar over hva de kan tape ved en tillitskrise?

– Det må nesten arbeidsgiversiden selv svare på, men dette handler ikke bare om legene. Det er påfallende at det er i det offentlige, i Spekter-området, at man har den mest offensive arbeidsgiverpolitikken i Norge.

Økt press

– Er du overrasket over tilbakemeldingene fra de yngre legene?

Foto: Christian Tunge

Christer Mjåset

Født 18. april 1973

- Cand.med. Universitetet i Oslo 2000
- Cand.mag. litteraturvitenskap/filosofi/real-fag Universitetet i Oslo 2000
- Spesialist i nevrokirurgi 2014
- Leder av Yngre legers forening fra 2015
- Forfatter av tre romaner og to novellsamlinger

– Egentlig ikke. Vi møter en arbeidsgiverside som ikke ønsker en konstruktiv dialog. Ingenting skjer av seg selv. Faste stillinger skal innføres, men det går langsommere enn det burde.

– Har du fast stilling?

– Jeg har aldri hatt fast stilling, men jeg har en velvillig arbeidsgiver som jeg har en god dialog med, understreker han. – Det er ikke noen selvfølge i dag.

– Hva er det som opprører deg mest som Ylf-leder?

– Det at man ikke viser respekt for leger i utdanning, for eksempel i likestillings-spørsmål når det gjelder gravide. Arbeidsgiver kan presse gravide på jobb. Vi leger jobber stort sett når vi blir bedt om det, og vi har eksempler på at det går galt.

– Det fortelles om leger som har født på vakt – lenge før termin.

– Det stemmer.

– Og de har følt seg presset til å gå de vaktene?

– Jeg tror enhver sykehuslege forstår mekanismen bak det der. Jeg sitter nå i en posisjon hvor jeg får alle historiene, og det er opprørende. Så skal det sies at det selvfølgelig er mange steder arbeidsgiver behandler legene bra, men det er påfallende at det

er HR-apparatet, der man har lite innsikt i faglige spørsmål eller vaktspørsmål, som i økende grad dikterer legenes hverdag.

– Hvordan kan man snu denne utviklingen?

– Det har skjedd en endring i forholdet mellom Overlegeforeningen og Yngre legers forening. Sykehuslegene står nå mer samlet enn de noen gang har gjort. Når det gjelder individuelle planer, kan det tenkes at arbeidsgiversiden vil prøve å tvinge dette igjennom. Da er det flott at 260 legeledere har underskrevet et opprop der de går imot Spekters ønske om individuelle arbeidsplaner.

Tour de Streik

– Det var tidenes lengste legestreik. Hvordan var det å fronte den?

– Det var Akademikernes streik, og det var et komplisert budskap som lå til grunn for den – nemlig måten arbeidstiden er ordnet på. Derfor jobbet vi mye med å forenkle budskapet og gi god informasjon på forhånd. Jeg reiste rundt for å fortelle hva som sto på spill. Det som da skjedde, var at medlemmene mobiliserte av seg selv. Det var fantastisk å oppleve. Etter få timer med informasjonsmøter hadde vi lokale streikeutvalg på bena, og de var klare for å stå på stand og rope slagord.

– Og syng sanger?

– Ja, vi prøvde å legge til rette for at de streikende skulle få utfolde seg kreativt. Og det var nesten som å trykke på en knapp – det boblet i streikeutvalgene. Stavanger hadde «Tour de Streik» med sparkesykkel rundt sykehuset. Streikemusikkvideoer dukket opp. Det var også inspirerende at fagbevegelsen så tidlig skjønte hva som skjedde og ga sin fulle støtte. Det handler igjen om at andre yrkesgrupper har vært presset lenge og at vi har vært beskyttet. Når en så sterk gruppe som Akademikerne er under press, følte nok mange at vi er en slags brekkstang for arbeidsgiversiden.

– Det endte med tvungen lønnsnemnd. Hva tror du om det?

– Det var vel ikke det verste som kunne skje. Det viktigste var at vi som yrkesgruppe fikk markert hva vi står for og samtidig fikk støtte i opinionen. Veien videre handler om at arbeidsgiversiden velger å gå brutalt ut og praktisere en tariffavtale på en ny måte, uten å gå i dialog. De ønsker å trønye ordninger nedover hodet på oss, uten å ta hensyn til de betingelsene vi har satt for å jobbe utenfor arbeidsmiljøloven. Det er ganske respektløst. Når en motpart først har en slik holdning, må vi ta kampen, enten den varer lenge eller kort.

– Det er ikke over?

– Nei, dette kan vare lenge. Taper man i nemnd, kan man ta det videre juridisk og politisk, og det er mange nye tariffoppgjør som venter. Dette er prinsipielt viktig for oss – og det er tilbakemeldingene fra medlemmene våre også.

– Hva er det legene vil ha?

– Leger liker å jobbe med pasienter, og de liker faget sitt. Den tiden de får med pasienter er falt fra 60 % til 40 % de siste årene. Vi administrerer og bestiller drosjer. Det legges ikke til rette for god fagutøvelse. Hvordan kan vi få mer tid til pasientene? Hvordan kan vi få bedre pasientbehandling? Jeg tror det er dette arbeidsgiversiden må legge vekt på – heller enn å søke mot mer styring og fleksibilitet for topplederne. Det er ikke de på toppen som vet hvordan den beste fagutøvelsen skal foregå. Fagfolk må få rom til å brenne for faget sitt. Hvis ikke, risikerer man på sikt å få et annenrangs helsevesen.

– Kan frykten for hva som kan skje hvis arbeidsgiver styrer mer være overdrevet?

– I klassisk økonomisk styringsteori legges det mye vekt på arbeidstagernes økonomiske interesser – derfor trenger ledere strenge rammer for å kunne drive kostnads-effektivt. I kunnskapsbedrifter, som sykehus, passer ikke dette særlig godt, og det spørs om det passer generelt i samfunnet. Det er mer komplekst enn som så.

– Legene gjør seg dårlig som offer i mediene?

– De siste hundre år har vi hatt høy status og ikke alltid forvaltet den bra. At legenes status faller, tror jeg er en del av hele samfunnsendringen som skjer, og det skjer for mange yrker. Det betyr ikke at leger ikke skal kunne bestemme hva som er god medisin og få lov til å drive etter god faglig standard.

– Hva håper du å få til som Ylf-leder?

– Jeg håpet å få til denne mobiliseringen som vi har hatt under streiken, der har vi allerede oppnådd mye. Jeg har fått høre at denne streiken har vekket stoltheten hos legene. Det er viktig for Legeforeningen

«Jeg tror mange føler at dette er en kamp vi ikke kan tape»

å jobbe ut fra nettopp det ståstedet – vi skal stå opp for våre medlemmer og stanse det økonomiske presset som i så mange år har trumfet fagligheten i sykehusene. Mange forteller om en forsvarskamp hvor man har rykket stadig bakover. Nå må det slås ned en påle, og her kjemper vi.

– Det er mye krigsretorikk?

– Jeg tror mange føler at dette er en kamp vi ikke kan tape.

De lange vaktene

– Hva er du mest glad for ved å ha blitt lege?

– Jeg har mange venner som har sagt noe om at de ikke finner mening i jobben sin. Det har jeg aldri tenkt på. Den gir en helt åpenbar mening, enten man jobber for sykehusleger som Ylf-leder eller direkte med behandling av pasienter.

– Er det mindre jobb å være Ylf-leder enn nevrokirurg?

– Jeg har nok jobbet mer som Ylf-leder enn som nevrokirurg, og det sier ikke så lite. Tjenesteplanen da var på 50 timer i uken i gjennomsnitt, og utrykning på vakt kom i tillegg.

– Noen mener legene tviholder på de lange vaktene. Hvordan skal man forklare at leger kan jobbe så mye, men bare med rullerende tjenesteplaner?

– Jeg synes det er greit å forklare. Hvis man skal jobbe så mye som vi gjør, må det være klare rammer for når vi skal jobbe intensivt og når vi skal ha hvile. Vi kan ikke la arbeidsgiver ha ensidig styring over en arbeidstid som går langt utover arbeidsmiljølovens grenser. Spesielt fordi vi vet at de driftsøkonomiske hensynene stort sett veier tyngst og at forsvarlighetsbegrepet er veldig tøyelig.

– Men kan jo få et inntrykk av at ansvaret for å jobbe forsvarlig skyves nedover til den enkelte lege?

– Ja, og det er motsatt av det Spekter hevder. De sier pasientsikkerheten er arbeidsgivers ansvar. Det stemmer dårlig med virkeligheten. Legene har et etisk og juridisk ansvar for pasientene sine. Derfor må vi som arbeidstagere ha medbestemmel-sesrett. Dette er også grunnleggende prinsipper i norsk arbeidsliv.

– Du vil jobbe for et godt offentlig helsevesen uten stor legefukt?

– Jeg har ikke noe imot privat drift i seg selv. Jeg tror ikke det bare er negativt for legene, men jeg tror det er negativt for det norske samfunnet om det etableres en tydelig todeling.

– Du har en samfunnssamvittighet også?

– Det er klart. Vi har store utfordringer i helsesektoren fremover, men det er gjennom samarbeid, ikke diktat, at vi finner de gode løsningene.

– Hva er det du får påfyll av?

– Jeg liker jo å holde på med store ting der man får brukt hele seg. Jeg liker det som har med kommunikasjon å gjøre. Vi satset veldig offensivt på sosiale medier i forkant av og under streiken. Det var veldig viktig for utfallet. I dagens mediehverdag filtreres ikke budskapet lenger gjennom de stores avisene. Man er ikke avhengig av å få publisert en kronikk for å nå ut, man kan rett og slett bare publisere den selv på sine egne nettsider og spre den via Facebook.

– Kan skrivingen i sosiale medier bli for lettvin?

– Alt er historiefortelling. En streik må også skrives inn i en historie. Man må gjøre budskapet lett å forstå.

– Hvilken historie forteller Spekter?

– De forsøker å sverte oss ved å hevde at vi er ufine og hissige på sosiale medier. «De kaller meg for søppelfyllinga», gikk Spekter-lederen ut og sa i Dagens Næringsliv. «De»-bruken var en måte å sverte en hel stand på. Utspillet slo likevel tilbake på Spekter da nettrollet sto frem og det viste seg at vedkommende ikke var lege. Og så forsøker Spekter å fortelle historien om de «grådige» legene.

– Den treffer kanskje ikke helt?

– Den har fungert før, men denne konflikten handlet ikke om lønn, og Spekters konfliktlinje ble for åpenbar. Samtidig møter de nå en virkelighet full av sosiale medier hvor en helt annen historien blir fortalt. Sosiale medier har endret fortellerarenaen for enhver fremtidig streik. Det vil bli til vår fordel fremover.

Marit Tveito

Alderspsykiatrisk avdeling
Diakonhjemmet Sykehus